

ПРОМИШЉАЊЕ О МОТИВИСАНОСТИ ПОРОДИЧНИХ ИМЕНА И СТАНИШТА ДАНАШЊИХ РЕМЕТИЋА

У раду се тражи објашњење настанка презимена Реметић, породице која је, под презименом Паклине, живјела у Корјенићима (требињска Ластва). Аутор претпоставља да је раније презиме добијено према занимању (топљење катрана), што је његове произвођаче водило у осаму борове шуме, по чему су о прозвани *ремете* – “пустињаџи”.

Кључне ријечи и изрази: требињска Ластва, Паклине, Ремете, Реметићи, Биоград, Ковачићи.

Покушајем одгонетања мотива именовања породичних имена данашњих Реметића и имена њихових станишта могу се, поред утврђивања основне линије родословног стабла, сагледати и неке економске и социјалне прилике које су пратиле њихове миграције. Наш слављеник, академик Слободан Реметић, чува породично предање да се његов чукундјед Маријан доселио у Ковачиће код Кладња у Босни из невесињског Биограда у Херцеговини. То је могло бити у устанку 1875-1878, када се дио њихових братственика, током жестоких окршаја на невесињском подручју, иселио у Симин Хан код Тузле². Судаћи по географском опису Биограда, јубиларчеви преци знали су у мору безводног крша одабрати питомији крај за своје бивствовање: “Земљиште на коме је село, састављено је од вододржљивих стијена, због тога има доста извора и потока, који теку по површини... Село је шумовито, осим тога заклоњено је великим узвишењима, па је блажа клима.”³ Реметићи код Кладња задржали су славу старог завичаја, Лучиндан, који славе и данашњи Реметићи из невесињског Биограда. Поријекло имена тог села потиче од познатог средњовјековног утврђења⁴, чији

¹ savo.pujic@gmail.com

² R. Milićević, *Hercegovачка prezimena*. – Beograd 205, 602.

³ J. Дедијер, *Херцеговина*. – СЕЗБ. XII, Београд 1909, 224.

⁴ M. Vego, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*. – Sarajevo 1957, 13.

се остаци и данас виде у засеоку Кулине, гдје се налази црква Успења Пресвете Богородице, која је обновљена 1893.

Са Биоградом предање кладањских Реметића пресушује. Али ту ће нам опет прискочити у помоћ познати херцеговачки антропогеограф својом крајње сведеном напоменом у попису родова настањених у Биограду: “Ремете су Паклине из Корјенића, дођоше ’од невоље”⁵. Не каже какве невоље, социјалне или политичке. Вјероватно се то догодило крајем XVII вијека, кад су муслимани, изгнани из Рисна у Морејском рату 1684, масовно настанили Корјениће протјеравши већину српског становништва из овог подручја. У то вријеме, у великој размјени становништва између Боке которске и залеђа, Дамјан Реметић се настанио у селу Камено изнад Херцег Новог⁶. Пошто је његово потомство касније одселило у Америку, наш извор ваљда није могао да дозна Дамјаново поријекло, али се са доста вјероватноће може претпоставити да је доселио из Корјенића. Тим више што су у то вријеме двојица корјенићких Кујачића управљала селом Камено: харамбаша и кнез Саво и главар Симо⁷. На основу тога може се закључити да су Паклине још у Корјенићима називане и Реметићима. Други извор наводи да Реметићи, поријеклом из Херцеговине, живе у бокељским селима Доброта и Мориње⁸.

Породично име *Паклина* је онимизирани апелатив прасловенског поријекла *паклина* ’катран’. Неколико корјенићких микропонима, сакупљених из разних извора, изведено је од прасловенске лексеме **рѣкль* ’смола, катран’⁹: *Паклени до* и *Паклена локва* у Горњем Гранчареву, *Пакља продо* и *Пакленишта* у селу Нудо¹⁰; *Пакларица* у селу Вучија¹¹; на корјенићкој падини Бијеле горе *Пакаљ-до*¹². Да ли треба безрезервно прогласити грешком катастарски запис *Пакленац* за данашњи *Поклонац*, шумовито подручје на западном рубу Корјенића¹³, ако се зна да катастарски извори понекад чувају

⁵ Ј. Дедијер, нав. дјело 224.

⁶ С. Накићеновић, *Бока, антропогеографска студија*. – СЕЗБ. XX, Београд 1913, 459; Г. Ж. Комар, *Бока которска. Тириски споменици 17. 18. и 19. вијека*. – Херцег-Нови 2009, 44. Катастарске књиге из 1704. године помињу на Каменом Дамјана и Ивана Реметића (Глигор Станојевић, *Катастри Херцег-Новог и Рисна из 1704. године*. – Споменик, САНУ, књ. СХХV, Одељење историјских наука, књ. 4, Београд 1983, 9, 10, 11, 12, 13).

⁷ М. Милошевић, *Хајдуци у Боки которској 1648–1717*. – Титоград 1988, в. Општи регистар.

⁸ В. Миљанић-А. Миљанић, *Презимена у Црној Гори*. – Београд 2002, 393.

⁹ Р. Skok, *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика* I–IV. – Загреб 1972–1974, s. v. ракао; М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка* I–IV. – Москва 1964–1973, s. v. пекло.

¹⁰ П. Шобајић, *Корјенићи*. – Гласник Етнографског музеја на Цетињу 1964, 129.

¹¹ Ђ. Л. Средановић, *Вучија и Вучијани*. – Библиотека “Хроника села” 5, Београд 1990, 89.

¹² Топографска карта Никшић (1:50000).

¹³ Ј. Хаџимејлић, *Микропонимија требињске Ластве*. – Ономатолошки прилози, Београд

архаичније микротопониме наслијеђене из турских тапија? Детаљнијим истраживањем корјенићке микротопонимије вјероватно би се пронашло још мјесних имена из тог лексичког гнијезда. Не показују ли нам та имена, сконцентрисана на релативно уском подручју и мотивисана катраном, да је у корјенићкој боровини цвјетала производња важног извозног артикла неопходног у бродоградњи у сусједном приморју? Судаћи по чињеници да није забиљежено ниједно мјесно име изведено из новијег синонима турског поријекла *катран*, може се претпоставити да су наведени микротопоними прилично стари и да је катран на корјенићком подручју произвођен одавно. Породично име или надимак *Паклина* говори у прилог претпоставци да су далеки преци данашњих Реметића били катранције. С обзиром на природу свог занимања, они су живјели у шуми, изван насеља, па их је мјесно становиштво поимало као пустињаке, дакле – *ремете*.

На крајњем југоистоку Херцеговине и дјелимично сусједне Црне Горе, завукла се међу високе планине по много чему изузетна некадашња жупа и општина *Корјенићи*, а сада мјесна заједница *Ластва*. Њен водонепропусни доломитни слој зауставља оборине са околних стрмих кречњачких страна и кроз мноштво врела избацује их на површину. Већим бројем дужих и краћих водотока те воде се сливају у ријеку Сушицу, која их одводи у Требишњицу, у новије вријеме у акумулационо језеро. Неки од тих извора представљају природне феномене: на зачетку корјенићке вале, врело *Заслапнице* је вјероватно највећа потајница у свијету по количини воде, чије се ерупције у сушно вријеме периодично понављају свако 8-24 сата; њеном продужетку *Худољској ријеци* претима име *Сушица*, округло гротло широко око 200 м и дубоко око 100 м, из којег у току великих падавина нагло навру огромне количине воде, око 50 м³ у секунди, што траје свега по неколика дана. Источније од ње је плића *Језерачка јама*, из које краткотрајни издан сваке године избаци велике количине ситног («дунавског») пијеска. За разлику од околног безводног крашког подручја, Корјенићи обиљем воде дјелују као оаза у мору крша, па су прогнани Реметићи имали среће да пронађу донекле слично насеље у невесињском крају. Блага субмедитеранска клима у Корјенићима омогућује гајење и јужних култура, гдје расту смокве у загрљају са црногоричном шумом, а богати виногради се уздижу и до 700 м. н. в., што је риједак случај у Европи. Остаци многобројних карактеристичних кула (Млечани су их крајем XVII вијека набројали 72¹⁴) које су првобитно припадале српској средњовјековној властели, говоре колико је тај жупни крај био привлачан и за припаднике плаве крви. У Корјенићима су имали љетњикове и требињски жупани, од којих потичу и знаменити Бранковићи¹⁵.

(САНУ) 1987, књ. VIII, 91.

¹⁴ П. Шобајић, нав. дјело. 118.

¹⁵ Исто 140.

Над корјенићком котлином: академик Реметић са аутором текста

Корјенићи су названи по истоименом властеоском роду из XIV/XV вијека: забиљежено је да је Богчин Корјенић 1399. био господар жупе и њеног града Клобука¹⁶. Раније се та жупа називала *Врм*. То име – *Horm(um)* – први пут је поменуо Константин Порфирогенит средином X вијека као утврђени град¹⁷. И до новијег времена сачувао се траг да се утврђење Клобук називало Врмом: стари људи су заселак *Заклобук* називали *За Врмом*, а и оближње клобучко брдо назива се *Врмац*¹⁸. Иначе, топоним *Врм* означавао је жупу која се простирала у котлини испод тврђаве, у којој је столовао њен жупан.

Тамним поријеклом имена *Врм* бавио се антропогеограф Петар Шобајић у постхумно објављеној монографији. Не наводећи референцу, он пише да је Петар Скок то име изводио из латинског имена *Eremum*, сједишта илирског племена Деремаста, али очигледно је да је познати етимолог касније одустао од тог тумачења јер га не спомиње у свом капиталном рјечнику. Насупрот њему, Шобајић набраја већи број топонима са истим коријеном на нашем језичком подручју – *Врмац*, *Врмчић*, *Врмница*, *Врмбаје*, *Врмца*, *Врмуша* – и оправдано закључује да су они изведени из српског лексичког материјала. Познајући рељеф само два Врмца, корјенићког и бокелског брда, претпоставио је да би *врм* могао да значи 'земљиште изровано потоцима'¹⁹.

¹⁶ Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*. – Београд 1998, 98.

¹⁷ Исто 64.

¹⁸ С. Пујић, *Из требињске топонимије. Поријекло ојконима*. – "Трибуна" 10, Требиње 2003, 168.

¹⁹ П. Шобајић, нав. дјело 109–110.

Ипак, поријекло старог топонима *Врм* треба потражити у сродним и гласовно сличним ријечима у неким словенским и другим индоевропским језицима. Те ријечи имају значења 'црв' и/или 'црвен' (ове двије ријечи су у семантичкој и гласовној вези у словенским језицима јер се једна врста црвене боје произвођила од неких црва²⁰): староруско *вермие* (<**вѣрмие*) 'црви', латинско *vermis* 'црв', готско *waurms* 'црв', украјинско *вермяний* 'црвен', старопруско *wormyan, wurtun* 'црвен'²¹. Ови посљедњи примјери сазвучни су са Порфиригенетовим записом *Horm(um)* и Дукљаниновим *Urmo*. За ту претпоставку нејасна остаје мотивација: по каквим је црвима или црвеној боји могла бити названа средњовјековна жупа Врм? Извјесно рјешење те загонетке можемо наћи у имену узвишења које се налази у корјенићкој долини – *Црвено брдо*. Мало источније, у селу Нудо, уздиже се *Бојање брдо*. Сва та три топонима су мотивисана црвеном бојом, али потичу из различитих лексичких слојева: *Врм* из архаизованог прасловенског, *Црвено брдо* такође из прасловенског **ѡгѣтъ*, иновираним у српском – *црвен*, а *Бојање брдо* из турског. Наша ријеч *боја*, чији су сродни еквиваленти распрострањени у свим балканским језицима, потиче од турског коријена *boj-*, којим се означава 'крв'²². На основу тога, са доста вјероватноће могли бисмо претпоставити да је и у Врму, као и у неким другим нашим крајевима, произвођен *црвац*, веома цијењен средњовјековни извозни артикал којим су бојене тканине у црвену боју. И забиљежено предање везано за историјског Барбула из XV вијека²³, говори о бојењу коже у црвену боју на данашњем селишту Мажикоже изнад корјенићког села Жупа: «Постоји легенда да је ту живио богати Барбуле, који је прерађивао (штавио) козје и телеће коже у храстовој кори и на крају им давао боју, мазао црвенијем вином, па се и по томе зову Мажикоже.»²⁴ Познато нам је да су вином бојене коже, што може бити резултат касније замјене историзоване рујевине познатим средством. А вероватно се и рујевина, средство за бојење коже, произвођило у Корјенићима, на што указује ороним *Рујево брдо* у селу Ластва.²⁵

Из изложеног се види да су и преци угледног лингвисте Слободана Реметића дијелили усуд доброг дијела нашег народа: крајем XVII вијека прогнани су из Корјенића, двјестотинак година касније из невесињског Би-ограда и пред крај прошлог стољећа из кладањског краја.

²⁰ P. Skok, нав. дјело s. v. сгн¹; АН СССР, *Этимологический словарь славянских языков 4*, s. v. **ѡгѣтъ*(ѡгѣ). – Москва 1977, 149.

²¹ М. Фасмер, нав. дјело s. v. вермие.

²² P. Skok, нав. дјело s. v. боја.

²³ Orijentalni institut u Sarajevu, *Poimenični popis Sandžaka vilajeta Hercegovina*. Priredio Ahmed S. Aličić. – Sarajevo 1985, 125.

²⁴ Ђ. Л. Средановић, нав. дјело 9.

²⁵ J. Хаџимејлић, нав. рад 198.

Savo T. Pujic

REFLECTIONS ON MOTIVATION FOR FAMILY NAMES AND SETTLEMENTS OF THE PRESENT-DAY REMETIĆS

The paper aims to explain the origin of the family name Remetić that belongs to an old family from Herzegovina whose members used to live in Korjenici (Lastva of Trebinje) under the name of Pakline. The author assumes that their former and original family name, meaning “tar workers”, originates in the profession of the ancestors of the present-day members of the Remetić family. The craft of tar melting required the detachment and solitude of a thick and exuberant pine forest. That was the reason why those who practised that skill were called *remete* - “recluses”.